

Úvod

Výzkum by proveden na 2 stupni základních škol v Praze 6. Snaží se zjistit, jak na kázeň ve výuce nahlízejí žáci a jak učitelé. Pozornost zaměřuje na problém kázně v reálném prostředí. Přestože je otázka kázně především záležitostí pedagogickou, je třeba si uvědomit, že se dotýká i vztahu člověka k sobě samému a ke společnosti. Téma kázně patří neustále k aktuálním otázkám. Jedním z řešení je empirické zkoumání.

Empirické zkoumání lze provádět dvěma způsoby. První způsob sleduje konkrétní projevy kázně a nekázně. Tento způsob má mnoho metodických obtíží. Druhý způsob může být přechodem mezi objektivní analýzou chování žáků ve škole a všeobecnou intuitivní zkušeností. Jde o zúžení explorativního šetření na percipování kázeňské situace. Tato studie ukazuje, jak percipují kázeň učitelé a jak žáci. Jedná se o subjektivní názory respondentů. Opírá se o každodenní kázeňskou zkušenost. Stav kázně nebyl zkoumán „objektivními kritérii“. Nebyl zjišťován počet třídních nebo ředitelských důtek, četnost napomenutí a přestupků za určité období. Subjektivní percepce silně působí na vývoj osobnosti, a proto je důležité, jak žáci vnímají situaci ve škole, jak ji chápou, jak se jim jeví a jaký význam má jejich chování.

Definic kázně je mnoho. Stanislav Bendl ji chápe jako vědomé dodržování zadaných norem. Obecně ji lze definovat jako vědomí dodržování zadaných norem. K definování školní kázně je zapotřebí zjistit, jakými normami se má ve škole řídit jednání a chování žáků. Ve škole se chování žáků řídí dvěma normami. Školním řádem, což je oficiální psaná norma. Druhou oficiální, avšak nepsanou školní normou jsou slovní pokyny vedení školy a učitelů. Definice školní kázně tedy může být vědomé dodržování školního řádu a pravidel stanovených učitelem.

Dalším problémem ve vymezení školní kázně je , zda kázeň zkoumá jen to, že žák nic neprovede, ničím se neprovinil, a nebo za kázeň budeme považovat aktivní projev dítěte. V dnešní době je velmi ceněná aktivita žáků ve vyučování. Mezi velmi důležité funkce kázně patří funkce ochranná, orientační, výkonná a existenční.

Výzkumné šetření

Cílem tohoto výzkumného šetření bylo zjistit, jak vnímají kázeň, nebo spíše nekázeň, učitelé a žáci základních škol. Byly vyhotoveny dotazníky, jenž byly pro žáky i učitelé identické. Dotazník pro žáky obsahoval osm položek jak otevřených, polouzavřených tak i uzavřených. Dotazník pro učitele byl stejný. Rozdíl byl jen v tom, že obsahoval devět položek.

Otázky se týkaly různých obsahových okruhů; například jaké byly příčiny nekázně ve kole, kázeňský optimismus učitelů, jaké kázeňské prostředky se používají a jaké se jaká se přijímají opatření ke zlepšení kázně. Mezi důležité okruhy patřilo také to, jaké mají žáci postoje ke kázní, zda je dodržování kázně pro žáky obtížné a jaká je charakteristika učitele, jenž kázeň ve třídě má. Ne všechny otázky byly shodné pro učitele a žáky.

Co se týče metod, jakou byl výzkum proveden, tak hlavní metodou byl dotazník. Jako dílčí byla použita metoda analýzy školních řádů. Před výzkumem byla provedena ověřovací fáze předvýzkumu.

Rozhodnutí, zda – li bude dotazník vyplněn anonymně či bude podepsán bylo necháno čistě na respondentech. V dotaznících vyplněných učiteli nebyl prokázán významný statistický rozdíl v tom, zda byl podepsán či nikoliv. V dotaznících vyplňovaných dětmi nebyl vliv na odpovědi zkoumán, protože počet dotazníků vyplněných anonymně byl minimální.

Výzkumné šetření bylo realizováno ve všech plně organizovaných základních školách v regionu Praha 6. Hlavním důvodem, proč byla vybrána tato lokalita bylo, že autoři chtěli provést úplné šetření jedné, z hlediska zkoumaného problému, naprosto relevantní lokality. V dané lokalitě byla provedena dvě dotazníková šetření, aby byly odlišeny alternativní a standardní školy. Výzkumu se zúčastnily skoro všechny základní školy v Praze 6. Důvodem, proč byla vybrána zrovna tato lokalita bylo, že obsahuje všechny městské funkce a typy osídlení a školy zde jsou různorodé a obsahují variabilitu dnes existujících škol.

Provedení výzkumu

Před samotným výzkumem proběhl předvýzkum, ve kterém byly kontaktovány všechny existující školy v roce 1995/1996 v Praze 6, celkem 23 škol. S výzkumem souhlasilo 21 škol, ale jedna pod podmínkou, že bude dotazníkové šetření realizováno pouze s žáky. Důvodem, proč ředitel odmítl účast učitelského sboru na výzkumu bylo, že podle jeho mínění jsou učitelé sami zaneprázdnění a vyčerpáni plněním svých povinností, a že je proto chce uchránit jiné zátěže. Celkem se výzkumu zúčastnilo 14 mimosídlištních škol, případě výzkumu názoru žáků 15, a 6 sídlištních. Ze 6ti sídlištních škol byla jedna jazykově zaměřená a jedna měla zaměření na matematiku.

Výzkumu se zúčastnilo celkem 416 učitelů a učitelek. Návratnost dotazníků byla 48/6%. Ženy vyplnily celkem 162 dotazníků, z toho bylo nepodepsaných 36. Muži vyplnili 40 dotazníků, z toho anonymních 10. Žádný dotazník, jenž byl vyplněn učitelským sborem nebyl vyřazen.

Po výzkumu, jehož respondenty byli učitelé druhého stupně základních škol, následoval výzkum žáků 7.ročníku základní školy. Výzkumu se zúčastnilo celkem 988 žáků. Z toho 496 dívkami a 487 chlapci. Z dívek odevzdalo anonymně vyplněný dotazník 10,7% a z chlapců 9,4%. Při kontrole bylo vyřazeno 5 dotazníků a návratnost byla 100%. Výzkum totiž probíhal v normální vyučovací hodině, jen učitel nebyl přítomen. Místo něj byl ve třídě přítomen autor výzkumu, protože se snažil o eliminaci obav žáků z prozrazení jejich odpovědí. Autor výzkumu vysvětlil žákům, že je jen na jejich svobodné vůli, zda dotazník vyplní či ne, a zda-li ho vyplní anonymně či ho podepíše. Možnosti nevyplnit dotazník nevyužil žádný z žáků a autor výzkumu si je po hodině sám od žáků vybral, a proto byla návratnost 100%.

Účelem výzkumu bylo zjistit, jak vnímají kázeň ve školní třídě žáci, a jak učitelé a jaká je rozdílnost v tomto vnímání. Učitelům byl předložen seznam kázeňských přestupků: drzost, vulgárnost, vandalismus, šikana, rvačky, krádeže, kouření, hazardní hry, drogy, záškoláctví, alkohol. Dotazník byl doplněn i o možnost, že se na základní škole žádné závažné kázeňské přestupky nevyskytují a také o možnost vlastního doplnění kázeňských přestupků, jenž v dotazníku nebyly vyjmenovány. U učitelů nebylo využito šest odpovědí, protože dvě učitelky a jeden učitel nezodpověděli danou otázku a dvě učitelky odpověděly nejasně. Bylo tedy využito odpovědí od 196 členů učitelského sboru. Možnosti využít odpověď, že se na dané škole vážnější kázeňské přestupky nevyskytují využilo 6,1% respondentů. Častější

výskyt drog či hazardních her nebyl uveden na žádné škole. Zarážející ovšem je, že celkem 167 učitelů a učitelek uvedlo, že se na jejich škole vyskytuje drzost a 94 uvedlo, že se na škole objevuje šikana. Tyto čísla jsou velmi zarážející, dá se říci, že alarmující, a proto je zajímavá otázka, jak se školy s tímto problémem vyrovnávají. Po vyhodnocení výzkumu byla sestavena tabulka, ve které je procentuelně vyjádřen výskyt daných kázeňských přestupků. V tabulce jsou zaznamenány odpovědi žen a odpovědi mužů a jejich odpovědi dohromady. Je zde zaznamenán počet a procentuelní vyjádření. Tabulka je sestavena od nejčastěji se vyskytujících kázeňských přestupků, jako je drzost, vulgárnost, vandalismus a šikana, až po ty méně se vyskytující jako alkohol a hrubé chování.

Druhá tabulka znázorňuje, jak kázeň ve škole vnímají žáci. Byla jim položena stejná otázka jako učitelskému sboru: „ Které závažné kázeňské přestupky se ve školním roce 1995/1996 častěji vyskytují na vaší ZŠ? “ Byla zde použita stejná nabídka kázeňských přestupků jako u učitelů, pouze hrubé chování bylo nahrazeno položkou drogy. Jako nejvíce frekventovaný kázeňský přestupek byla hodnocena drzost, což si myslí 887 žáků, z toho 463 dívek a 424 žáků. Je vidět, že dívkám připadá, že se drzost na školách vyskytuje více, jak chlapcům. Stejně jako učitelé, tak i žáci na druhé místo zařadili vulgárnost. Rozdíl je na třetím místě, kam celých 54%žáků zařadilo šikanu. Tyto výsledky mi připadají velmi alarmující. Na rozdíl od učitelů uvedlo 7,1% žáků, že se na jejich škole vyskytují drogy a 10,6% žáků uvedlo, že se na jejich škole vyskytuje alkohol. Učitelé se domnívají, že toto procento je poněkud vyšší, 11,7%. Kromě vandalismu se názory učitelů i žáků poměrně shodují. V případě vandalismu se 51,5% učitelů domnívá, že se vandalismus vyskytuje na jejich škole ve větší míře. Žáci se domnívají, že tento výskyt je nižší, 50,9%. Rozdíl mezi názory na výskyt závažných kázeňských přestupků je většinou jedno místo, ale v případě vandalismu je větší, učitelé ho řadí na třetí místo, žáci až na páté. Markantní rozdíl je pouze v názoru, že se závažné kázeňské přestupky na škole nevyskytují. Myslí si to 6,1% učitelů a jen 0,7% žáků.

Pro případ ovlivnění výsledků ankety hodnotícími skupinami, byla provedena jedno-faktorová analýza rozptylu. Pro analýzu bylo použito procentní vyjádření frekvence, protože se jedná o soubory sestavené faktory s hodně rozdílnými počty hodnotících.

Závěr

Závěrem by se dalo říci, že učitelé byli poněkud kritičtější než žáci, a to především v případech vandalismu, krádeží záškoláctví, vulgárnosti a alkoholu. V případě žákyň lze považovat za alarmující, že se 70 žákyň domnívá, že se na jejich škole častěji vyskytují drogy. Podle mého názoru jsou nejvíce alarmující procenta výskytu šikany, 48% učitelů a 54% žáků se domnívají, že se na jejich škole vyskytuje šikana. Ukazuje to na to, že zhruba pro 50% respondentů je šikana součástí každodenního života, a že se ji nedaří odstranit ze škol. V menší míře žáci uváděli i takové přestupky jako volání, že je ve škole bomba, přepisování známek v žákovské knížce, házení petard atd.

Z provedeného výzkumu vyplývá, že škol, ve kterých nemají problémy z kázní je opravdu minimum. Tento názor je potvrzen i osobní zkušeností autora, který během svého výzkumu na vybraných školách pobýval.

Použitá literatura

Časopis Pedagogika, ročník LI, 2001